

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.cbos.pl> E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/72/72/97

O SPOŁECZNYM POSTRZEGANIU KORUPCJI

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, MAJ '97

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- ◆ Co piąty (20%) Polak twierdzi, że w ciągu ostatnich czterech lat zdarzyło mu się dać prezent lub pieniądze po to, aby załatwić lub przyspieszyć załatwienie jakiejś sprawy.
- ◆ Badani, którzy przyznali się do dawania łapówek, najczęściej załatwiali w ten sposób leczenie w państwowej służbie zdrowia (45%), znacznie rzadziej zaś - sprawy urzędowe (14%), związane z działalnością gospodarczą (8%) oraz pracą (8%), a także mające na celu poprawę warunków mieszkaniowych (5%).
- ◆ W opinii ankietowanych korupcja występuje najczęściej w takich sferach naszego życia, jak: administracja i urzędy, najwyższe władze państwowe (Sejm, rząd, ministerstwa), wymiar sprawiedliwości - sądy, prokuratura, a także służba zdrowia.
- ◆ Ponad połowa (55%) respondentów jest zdania, że obecnie wielu wysokich urzędników państwowych czerpie korzyści z pełnionych funkcji publicznych. Większość społeczeństwa podziela pogląd, że w środowisku tym częste są takie działania, jak: obsadzanie krewnych i kolegów na stanowiskach w urzędach, spółkach, bankach itp. (78%), załatwianie kontraktów, zamówień publicznych dla rodziny i znajomych prowadzących firmy prywatne (72%), branie łapówek za załatwienie sprawy (69%), wykorzystywanie publicznych pieniędzy na rzecz swojej partii (56%).
- ◆ Największa grupa (38%) badanych uważa, że stopień skorumpowania wysokich urzędników państwowych był zawsze taki sam, bez względu na to, kto był u władzy. W ostatnich dwóch latach zmniejszyła się (o 16 punktów) liczba osób podejrzewających obecnych urzędników o afery i korupcję. W takim samym stopniu zmalała liczba przekonanych o dużej skali defraudacji pieniędzy publicznych (o 14 punktów) oraz o tym, że okres rządów SLD-PSL cechuje szczególna łatwość popełniania nadużyć i oszustw (o 16 punktów).

W Sejmie trwają prace nad projektem ustawy, której celem jest zapobieganie zjawisku korupcji w aparacie władzy. Chodzi o zapewnienie społecznej kontroli nad ludźmi, od których społeczeństwo oczekuje szczególnej uczciwości, a którzy z racji zajmowanych stanowisk mają wyjątkowe możliwości nadużywania swoich funkcji publicznych.

Próbowaliśmy się dowiedzieć, jak respondenci oceniają stopień skorumpowania różnych dziedzin naszego życia i dla ilu z nich załatwienie swoich spraw za pomocą łapówek stanowi osobiste doświadczenie¹. Interesowało nas także, jak społeczeństwo postrzega stopień demoralizacji aparatu państwowego różnych okresów powojennej Polski, ze szczególnym uwzględnieniem wysokich urzędników obecnie sprawujących swe funkcje.

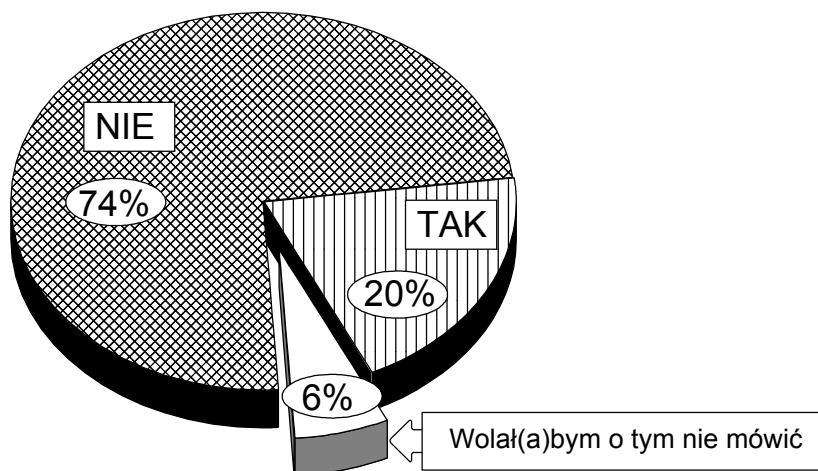
ZAŁATWIANIE SWOICH SPRAW ZA POMOCĄ ŁAPÓWEK

Co piąty Polak twierdzi, że w ciągu ostatnich czterech lat zdarzyło mu się dać prezent lub pieniądze - po to, by załatwić lub przyspieszyć załatwienie jakiejś sprawy. Natomiast 6% badanych wolałoby o tym nie mówić, co nasuwa podejrzenie, że również oni zachowali się podobnie. Można więc uznać, że w ostatnich latach co czwarty obywatel dawał łapówki².

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (83) przeprowadzono w dniach 11-15 kwietnia ‘97 na 1201-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

² W październiku ‘93 pytano wprost o „łapówkę” (a nie prezent lub pieniądze) i wyniki okazały się zbliżone - 77% badanych zadeklarowało, że nie dawali łapówek, 16% przyznało się do tego, a 7% stwierdziło, że wolałoby o tym nie mówić. Tak więc skala zjawiska była wtedy podobna - niemal co czwarty obywatel miał osobiste doświadczenia w tej dziedzinie.

RYS. 1. CZY W CIĄGU OSTATNICH 4 LAT MIAŁA MIEJSCE TAKA SYTUACJA, ŻE MUSIAŁ(A) PAN(I) DAĆ KOMUŚ JAKIŚ PREZENT LUB PIENIĄDZE, ŻEBY ZAŁATWIĆ LUB PRZYSPIESZYĆ ZAŁATWIENIE JAKIEJŚ SPRAWY?

Do dawania łapówek najczęściej przyznają się prywatni przedsiębiorcy, oni też najczęściej deklarują, że woleliby nie rozmawiać na ten temat. Można zatem uznać, że co drugi przedstawiciel tej grupy ma osobiste doświadczenia w tym zakresie.

Ogólnie rzecz biorąc, zjawisko to jest wyraźnie związane z cechami położenia społecznego badanych - wykształceniem, pozycją zawodową i materialną, a także wielkością miejsca zamieszkania oraz wiekiem. Badani załatwiają swoje sprawy za pomocą łapówek tym częściej, im wyższe jest ich wykształcenie, pozycja zawodowa, dochody, a także im są młodszy (wyjątek stanowią uczniowie i studenci) i zamieszkują większą miejscowość.

Natomiast posługiwanie się łapówkami zdecydowanie najrzadziej zdarza się osobom z wykształceniem podstawowym, o najniższych dochodach, robotnikom niewykwalifikowanym, rolnikom, respondentom biernym zawodowo (w tym również uczniom i studentom) oraz często uczestniczącym w praktykach religijnych.

Poglądy polityczne badanych i ich identyfikacje partyjne nie mają wpływu na zachowania (i deklaracje) w tej dziedzinie.

Ogólnie rzecz biorąc, odnotowujemy dysproporcję między przyznawaniem się do posługiwania się łapówkami przy załatwianiu swoich spraw a oceną rozpowszechnienia łapownictwa i korupcji.

Prawdopodobnie w trakcie rozmowy z ankierem respondenci nie chcieli ujawniać drażliwych faktów ze swojego życia. Mogą o tym świadczyć między innymi odpowiedzi na pytanie otwarte, w którym prosiliśmy o opisanie sprawy załatwianej za pomocą łapówki. Spośród tych, którzy przyznali, że postępowali w ten sposób, prawie jedna piąta odmówiła odpowiedzi. Pozostali zdecydowanie najczęściej wymieniali różnorodne sytuacje związane z leczeniem w państwowej służbie zdrowia. Znacznie rzadziej mówili o załatwianiu w ten sposób spraw urzędowych. Niewiele osób przyznało się do dania łapówki w związku ze swoją działalnością gospodarczą oraz pracą, a także w celu poprawy swoich warunków mieszkaniowych. Zupełnie sporadycznie respondenci przytaczali przykłady przekupywania pracowników sądów, prokuratury, policji, oświaty.

ODPOWIEDZI OSÓB, KTÓRE PRZYZNAŁY SIĘ DO DAWANIA ŁAPÓWEK

	CBOS
Co udało się Panu(i) w ten sposób załatwić? Jakiego rodzaju była to sprawa, w załatwieniu której pomogło Panu(i) wręczenie komuś prezentu, pieniędzy itp.?	(N=233)
Leczenie - przyjęcie do szpitala, operacja, poród, zabieg, opieka lekarska i pielęgnarska, przyspieszenie badań, załatwienie zwolnienia, urlopu zdrowotnego, sanatorium, przyznanie grupy inwalidzkiej, recepty	45%
Sprawy urzędowe - załatwienie, rozpatrzenie, przyspieszenie załatwienia podania, wydania zezwolenia, dokumentu, zaświadczenia	14%
Działalność gospodarcza - przetargi, kontrakty, zamówienia, koncesje, transakcje handlowe	8%
Praca - załatwienie pracy (ogólnie), także dobrze płatnej, za granicą, załatwienie czegoś w pracy, np. awansu, pożyczki, ominięcia obowiązku służbowego, przyspieszenia biegu spraw służbowych	8%
Mieszkanie - przydział, przyspieszenie otrzymania, wybór lokalizacji, także budowa, rozbudowa i remont domu	5%
Sprawy w gestii sądu, prokuratury, policji - pozwolenie na zawarcie związku małżeńskiego, umorzenie, sprawy spadkowe, majątkowe, uchylenie decyzji o areszcie, mandacie	3%
Edukacja - przyjęcie do szkoły średniej, zdanie egzaminu w szkole, na studiach, załatwienie praktyki, przedszkola	2%
Odmowa odpowiedzi - sprawa osobista, prywatna, tajemnica służbowa, wolałbym o tym nie mówić, bo mógłbym mieć kłopoty, nie chcę rozmawiać o tym	18%

OCENA STOPNIA SKORUMPOWANIA RÓŻNYCH DZIEDZIN ŻYCIA SPOŁECZNEGO

Respondenci proszeni o wybranie sfer, w których - ich zdaniem - korupcja występuje najczęściej, wskazywali przede wszystkim administrację i urzędy, stosunkowo często wymieniali również najwyższe władze państwowe - ustawodawczą i wykonawczą oraz wymiar sprawiedliwości.

Prawie jedna czwarta Polaków uważa ponadto, że do najbardziej skorumpowanych dziedzin życia należy służba zdrowia. Niewiele mniejsze grupy badanych wyrażają taką samą opinię o policji i partiach politycznych, a także o takich dziedzinach naszego życia, jak handel i usługi oraz banki. Niemal identyczną ocenę pod względem stopnia skorumpowania uzyskały przedsiębiorstwa prywatne oraz państwowe, podobnie oceniane są samorzady terytorialne oraz giełda. Natomiast zdecydowanie najlepszą opinią pod tym względem cieszą się wojsko i szkolnictwo.

		CBOS
Gdzie, według Pana(i), w jakich dziedzinach, sferach naszego życia korupcja występuje najczęściej? Proszę wybrać nie więcej niż trzy możliwości.		
Administracja i urzędy	47%	(44%)
Najwyższe władze państwowe (Sejm, rząd, ministerstwa)	27%	(18%)
Wymiar sprawiedliwości - sądy, prokuratura	25%	(41%)
Służba zdrowia	23%	(36%)
Policja	19%	(39%)
Partie polityczne	18%	(13%)
Handel i usługi	16%	(9%)
Banki	14%	(28%)
Przedsiębiorstwa prywatne	12%	(10%)
Przedsiębiorstwa państwowe	11%	(8%)
Samorzady terytorialne	8%	-
Giełda	7%	(10%)
Szkolnictwo	2%	-
Wojsko	2%	-
Trudno powiedzieć	16%	(11%)

W nawiasach podano dane z lutego '94.

Ciekawe byłoby porównanie, jak ankietowani oceniali stopień skorumpowania różnych dziedzin życia przed trzema laty, kiedy zadaliśmy podobne pytanie³, i obecnie. Wyniki obu badań nie są jednak w pełni porównywalne, w ostatnim sondażu zmieniono bowiem listę ocenianych dziedzin⁴.

Uwzględniając te zastrzeżenia można jednak uznać, że czołówka najbardziej skorumpowanych - zdaniem respondentów - sfer naszego życia niewiele się zmieniła. Za dziedziny najbardziej skorumpowane badani nadal uważają: administrację i urzędy, wymiar sprawiedliwości, służbę zdrowia i policję.

Zauważalną zmianą jest przesunięcie się najwyższych władz państwowych (Sejm, rząd i ministerstwa) z szóstej pozycji pod względem stopnia skorumpowania, którą zajmowały trzy lata temu, na drugie miejsce.

Z porównania odpowiedzi uzyskanych w lutym '94 i obecnie (przy wszystkich zastrzeżeniach dotyczących porównywalności pytań) wynika, że w ostatnich latach poprawiła się społeczna ocena stopnia skorumpowania instytucji nie związanych bezpośrednio z polityką - wymiaru sprawiedliwości, policji, służby zdrowia i banków. Natomiast pogorszyły się opinie o instytucjach politycznych, a więc Sejmie, rządzie, ministerstwach oraz partiach politycznych.

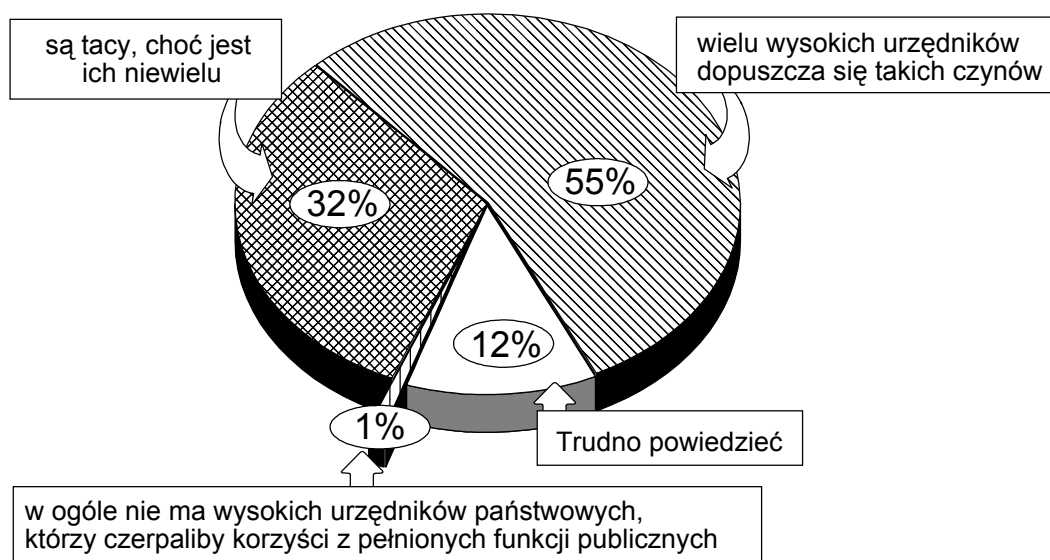
NADUŻYWANIE FUNKCJI PUBLICZNYCH PRZEZ WYSOKICH URZĘDNIKÓW PAŃSTWOWYCH

Ponad połowa respondentów jest zdania, że obecnie wielu wysokich urzędników państwowych czerpie korzyści z pełnionych funkcji publicznych.

³ Por. komunikat CBOS „Sponsorowanie instytucji państwowych a korupcja i łapownictwo”, marzec '94.

⁴ Dodano trzy instytucje (samorządy terytorialne, szkolnictwo i wojsko), zamieniono również kategorię - „gospodarka” państwowa i prywatna na „przedsiębiorstwa” państwowe i prywatne, a kategoria „Sejm, rząd i ministerstwa” uzyskała dodatkowe określenie „najwyższe władze państwowe (Sejm, rząd i ministerstwa)”.

RYS. 2. OD CZASU DO CZASU SŁYSZY SIĘ O WYSOKICH URZĘDNIKACH PAŃSTWOWYCH, KTÓRZY CZERPIĄ KORZYŚCI Z PEŁNIONYCH FUNKCJI PUBLICZNYCH. CZY UWAŻA PAN(I), ŻE OBECNIE:

Krytycyzm wobec aparatu państwowego jest jeszcze bardziej widoczny w odpowiedziach na pytanie o konkretne przykłady wykorzystywania funkcji publicznych przez wysokich urzędników państwowych.

Trzy czwarte ankietowanych uważa, że w środowisku tym częsty jest nepotyzm - obsadzanie krewnych, kolegów, znajomych na stanowiskach w urzędach, spółkach, bankach itp. oraz załatwianie kontraktów i zamówień publicznych dla tych z nich, którzy prowadzą firmy prywatne.

Ponad dwie trzecie badanych podziela opinię o częstym braniu łapówek przez wysokich urzędników państwowych za załatwienie sprawy, a ponad połowa - o częstym wykorzystywaniu publicznych pieniędzy na rzecz swojej partii. To ostatnie zjawisko najtrudniej było respondentom ocenić (29% nie miało zdania w tej sprawie).

Mówiąc o wykorzystywaniu funkcji publicznych można mieć na myśli różne działania. Jak Pan(i) sądzi, czy obecnie wśród wysokich urzędników państwowych następujące działania:	Są częste	Są rzadkie	Trudno powiedzieć
– obsadzanie krewnych, kolegów, znajomych na stanowiskach w urzędach, spółkach, bankach itp.	78	9	13
– załatwianie kontraktów, zamówień publicznych dla rodziny, kolegów, znajomych prowadzących firmy prywatne	72	13	15
– branie łapówek za załatwienie sprawy	69	13	18
– wykorzystywanie publicznych pieniędzy na rzecz swojej partii	56	15	29

Widać więc, że większość badanych zgodnie postrzega obecny aparat państwowy jako nieuczciwy - skażony nepotyzmem i skorumpowany. Natomiast wyraźnie podzielone są ich opinie o wykorzystywaniu pieniędzy publicznych przez wysokich urzędników na cele partyjne. W tej sprawie wyraźnie krytyczne oceny wystawiają jedynie elektoraty ugrupowań opozycyjnych - UP, UW, AWS i ROP. Ich sympatycy są również bardziej krytyczni niż wyborcy partii koalicyjnych oraz zwolennicy KPEiR w ocenie stopnia skorumpowania oraz skażenia nepotyzmem wysokich urzędników państwowych.

Tabela 2

w procentach

Respondenci uznający wymienione działania za częste wśród wysokich urzędników państwowych:	Elektoraty						
	SLD	PSL	UP	UW	KPEiR	AWS	ROP
– obsadzanie krewnych, kolegów, znajomych na stanowiskach w urzędach, spółkach, bankach itp.	81	75	90	92	72	82	96
– załatwianie kontraktów, zamówień publicznych dla rodziny, kolegów, znajomych prowadzących firmy prywatne	71	61	75	86	70	80	87
– branie łapówek za załatwienie sprawy	65	63	82	70	65	75	74
– wykorzystywanie publicznych pieniędzy na rzecz swojej partii	46	42	76	68	58	67	74

W RÓŻNYCH OKRESACH POWOJENNEJ POLSKI

Znaczny odsetek badanych nie wiąże stopnia skorumpowania aparatu państwowego w Polsce z konkretnym okresem. Dominująca grupa (38%) uważa, że „zawsze było tak samo”, jeśli chodzi o liczbę wysokich urzędników państwowych zaangażowanych w afery gospodarcze, finansowe i korupcję. Zdaniem jednej czwartej (26%) społeczeństwa zawsze taka sama była też skala defraudacji pieniędzy publicznych. Ponad jedna czwarta (28%) uważa także, że żaden okres nie wyróżnia się pod względem łatwości popełniania nadużyć i oszustw.

W porównaniu z lutym '95⁵ znacznie poprawiła się społeczna ocena uczciwości wysokich urzędników państwowych obecnie sprawujących swe funkcje. Wyraża się to zmniejszeniem (z 26% do 10%) liczby osób podejrzewających ich o afery gospodarcze, finansowe i korupcję. W takim samym stopniu zmalała liczba respondentów przekonanych o dużej skali defraudacji i kradzieży pieniędzy publicznych w czasie rządów koalicji SLD-PSL (z 22% do 8%) oraz o tym, że obecny okres cechuje szczególna łatwość popełniania nadużyć i oszustw (z 25% do 9%).

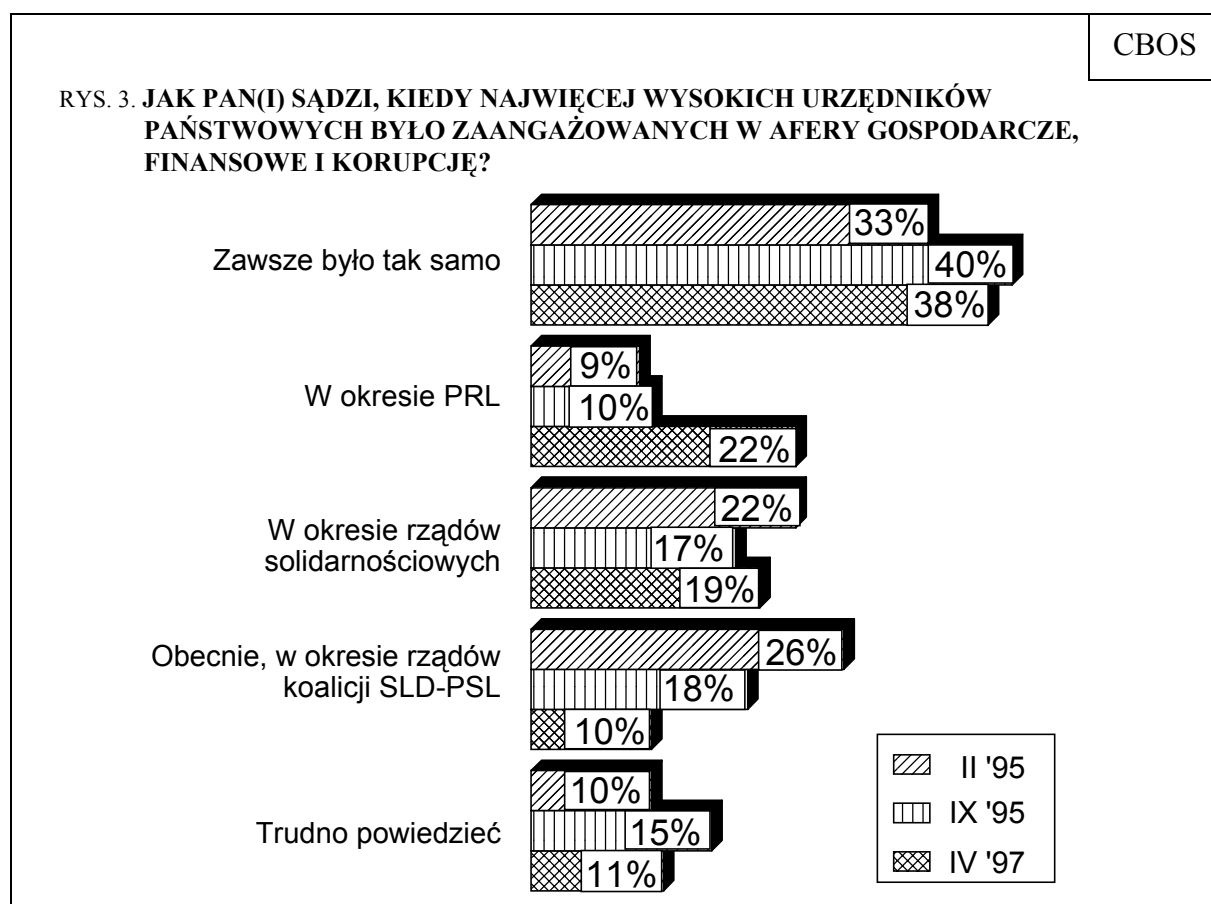
Obecnie jedynie co dziesiąty Polak twierdzi, że za rządów koalicji SLD-PSL najwięcej wysokich urzędników państwowych jest zaangażowanych w afery gospodarcze, finansowe i korupcję, największe sumy pieniędzy publicznych są defraudowane, rozkradane i najłatwiej jest popełnić nadużycie lub oszustwo. Obecny okres wydaje się więc badanym stosunkowo najmniej obciążony tego typu demoralizacją.

Towarzyszy temu wyraźny wzrost świadomości znacznego stopnia skorumpowania aparatu państwowego PRL (z 9% do 22%) oraz dużej skali defraudacji i kradzieży pieniędzy publicznych w tym okresie (z 18% do 29%). Niemal dwukrotnie wzrosło również przekonanie, że system PRL sprzyjał popełnianiu nadużyć i malwersacji (z 14% do 26%).

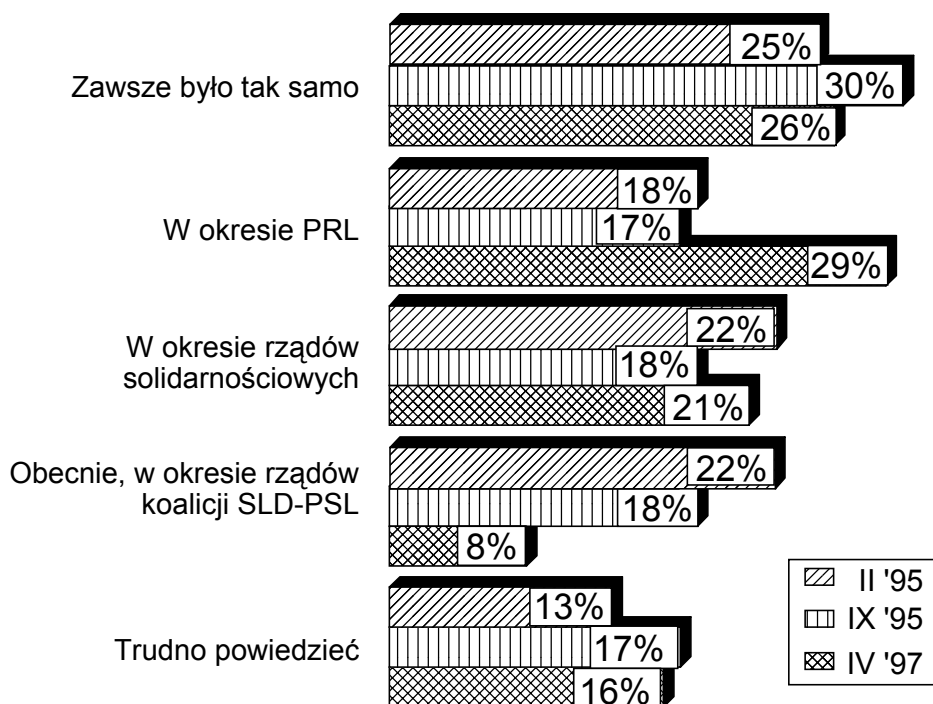
W ciągu dwóch lat nie zmieniła się natomiast opinia o aparacie państwowym

⁵ Por. komunikat CBOS „Czy politycy są uczciwi?”, luty '95.

w okresie rządów solidarnościowych. Pod względem stopnia zaangażowania wysokich urzędników państwowych w afery gospodarcze, finansowe i korupcję jest on obecnie postrzegany niemal równie krytycznie jak aparat PRL (19% wobec 22%). Podobnie zbieżne są społeczne oceny łatwości popełniania nadużyć lub oszustw w obu tych okresach (24% wobec 26%). Respondenci wyraźnie częściej wskazują jednak, że największe sumy pieniędzy publicznych były defraudowane, rozkradane w czasach PRL (29%) niż w okresie rządów solidarnościowych (21%).

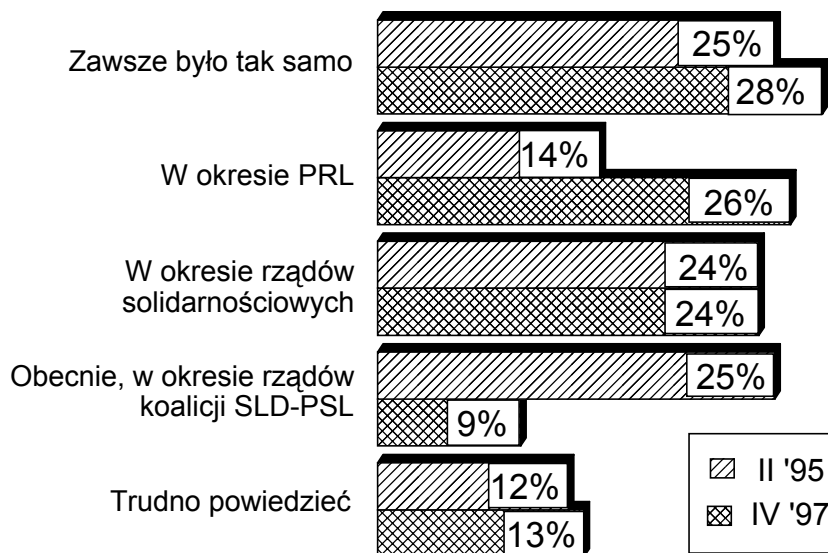

RYS. 4. JAK PAN(I) SĄDZI, KIEDY NAJWIĘKSZE SUMY PIENIĘDZY PUBLICZNYCH BYŁY DEFRAUDOWANE, ROZKRADANE?

CBOS

RYS. 5. JAK PAN(I) SĄDZI, KIEDY NAJŁATWIEJ BYŁO POPEŁNIĆ NADUŻYCIE LUB OSZUSTWO?

* We wrześniu '95 nie zadano tego pytania.

Ocena stopnia demoralizacji urzędników państwowych w różnych okresach powojennej Polski zależy przede wszystkim od orientacji politycznej badanych⁶ i ich partyjnych identyfikacji.

Ogólnie rzecz biorąc, prawicowe poglądy wiążą się z krytycznym postrzeganiem aparatu państwowego PRL - zarówno pod względem liczby ówczesnych wysokich urzędników zaangażowanych w afery gospodarcze, finansowe i korupcję (31%), sum pieniędzy publicznych, które były defraudowane, rozkradane w tym okresie (47%), jak i łatwości popełniania nadużyć i oszustw (41%). Osoby o orientacji prawicowej częściej niż inne krytykują również obecny aparat państwowy, są natomiast zdecydowanymi „obrońcami” okresu rządów solidarnościowych.

Zupełnie inaczej oceniają tę samą rzeczywistość badani o poglądach lewicowych. Przede wszystkim najbardziej oskarżają oni o demoralizację solidarnościowy aparat państwowy - zarówno pod względem liczby ówczesnych wysokich urzędników zaangażowanych w afery gospodarcze, finansowe i korupcję (40%), kwot pieniędzy publicznych defraudowanych, rozkradanych w tym okresie (44%), jak i łatwości popełniania nadużyć i oszustw (49%). Respondenci o lewicowej orientacji znacznie rzadziej niż inni krytykują natomiast aparat PRL. Wysokim urzędnikom państwowym pełniącym obecnie swe funkcje również wystawiają znacznie lepsze świadectwo niż badani o poglądach prawicowych.

Podobne zróżnicowania odnotowujemy w poszczególnych elektoratach partyjnych. Związek między identyfikacjami partyjnymi a opiniami o stopniu demoralizacji aparatu państwowego w różnych okresach powojennej Polski ilustruje analiza odpowiedzi na pytanie o to, kiedy najwięcej wysokich urzędników państwowych było zaangażowanych w afery gospodarcze, finansowe i korupcję⁷.

Tabela 3

w procentach

⁶ Por. tabele aneksowe.

⁷ Równie silne związki odnotowano między identyfikacjami partyjnymi badanych a ich poglądami na temat kwot pieniędzy publicznych defraudowanych, rozkradanych (V Cramera = 0,27) oraz łatwości popełniania nadużyć i oszustw w poszczególnych okresach powojennej Polski (V Cramera = 0,27).

Jak Pan(i) sądzi, kiedy najwięcej wysokich urzędników państwowych było zaangażowanych w afery gospodarcze, finansowe i korupcję?	Elektoraty						
	SLD	PSL	UP	UW	KPEiR	AWS	ROP
Zawsze było tak samo	32	39	48	36	48	31	30
W okresie PRL	13	31	13	30	20	36	8
W okresie rządów solidarnościowych	45	18	14	10	13	6	30
Obecnie, w okresie rządów koalicji SLD-PSL	5	7	20	15	4	17	27
Trudno powiedzieć	5	6	5	9	16	10	5

V Cramera = 0,26

Prawie we wszystkich elektoratach dominuje opinia, że poszczególne okresy nie różnią się pod względem stopnia skorumpowania wysokich urzędników państwowych⁸.

W elektoracie AWS przeważa jednak przekonanie o szczególnie korupcjogennym charakterze systemu PRL. Ciekawe, że skrajnie odmiennie kształtuje się opinia zwolenników ROP, którzy w porównaniu z innymi elektoratami najrzadziej wskazują okres PRL, znacznie częściej natomiast krytykują aparat państwowy obecnej koalicji SLD-PSL i z okresu rządów solidarnościowych.

Wśród wyborców SLD zdecydowanie dominuje natomiast opinia o szczególnym skorumpowaniu wysokich urzędników ekipy solidarnościowej - pogląd taki ma trzykrotnie więcej zwolenników niż teza o korupcjogennym charakterze systemu PRL.

Warto zwrócić uwagę na poglądy elektoratu UP, której liderzy są szczególnie zaangażowani w prace nad ustawą antykorupcyjną. Niemal połowa potencjalnych wyborców tej partii jest zdania, że stopień skorumpowania aparatu państwowego w Polsce zawsze był taki sam, co piąty zaś twierdzi, że pod tym względem wyróżnia się *in minus* okres rządów obecnej koalicji. Stosunkowo życzliwie natomiast oceniono zarówno aparat PRL, jak i rządów solidarnościowych.

⁸ Opcja ta dominuje również prawie we wszystkich grupach społeczno-demograficznych. Jedynie wśród prywatnych przedsiębiorców (37%) oraz uczniów i studentów (35%) przeważa przekonanie o korupcjogennym charakterze systemu PRL. Natomiast wśród osób o poglądach lewicowych oraz w ogóle nie uczestniczących w praktykach religijnych dominuje opinia o szczególnym skorumpowaniu aparatu solidarnościowego.

Nasuwa się pytanie, skąd bierze się przekonanie badanych - przy stosunkowo niewielkim zakresie własnych doświadczeń związanych z dawaniem łapówek - o wysokim stopniu skorumpowania różnych sfer życia społecznego? Wydaje się, że osoby, które uznają za niewłaściwe załatwianie swoich spraw za pomocą łapówek, często nie przyznają się do ich dawania, natomiast mają tendencję do przypisywania swoich doświadczeń innym. Oceniając więc stopień skorumpowania różnych dziedzin życia społecznego wyolbrzymiają to zjawisko.

Ważną rolę przy jego ocenie odgrywają również publikowane przez środki masowego przekazu informacje o konkretnych przejawach korupcji i innych patologii w elicie władzy, które bulwersując opinię publiczną mogą być przez nią uogólniane i uznawane za powszechne.

Wydaje się, że wprowadzenie w życie ustawy antykorupcyjnej, zapewniającej społeczną kontrolę nad wysokimi urzędnikami państwowymi, którzy z racji zajmowanych stanowisk mają wyjątkowe możliwości nadużywania swoich funkcji publicznych, umożliwi społeczeństwu wyrobienie sobie w tej sprawie opinii bardziej adekwatnej do rzeczywistości.

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. pilskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. wrocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białkopodlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Czy w ciągu ostatnich 4 lat miała miejsce taka sytuacja, że musiał(a) Pan(i) dać komuś jakiś prezent lub pieniądze, żeby załatwić lub przyspieszyć załatwienie jakiejś sprawy?
1 - Tak; 2 - Nie; 3 - Woliał(a)bym o tym nie mówić (%)

	1	2	3	Liczba osób
Ogółem	20	74	6	1201
Płeć				
Mężczyźni	22	71	7	568
Kobiety	17	78	5	633
Wiek				
do 24 lat	26	71	3	167
25-34	26	67	7	213
35-44	23	71	6	242
45-54	16	78	6	237
55-64	15	80	5	152
65 lat i więcej	11	83	6	190
Miejsce zamieszkania				
Wieś	16	78	6	444
Miasto do 20 tys.	15	80	5	141
od 21 do 100 tys.	19	74	7	241
101-500 tys.	25	69	6	245
501 tys.i więcej mieszk.	27	70	3	130
Region				
Północny	16	80	4	124
Zachodni	22	72	6	135
Środkowo-zachodni	17	77	6	200
Środkowy	27	67	6	231
Wschodni	12	87	2	131
Południowo-wschodni	22	71	8	183
Południowo-zachodni	19	75	6	197
Wykształcenie				
Podstawowe	10	86	5	377
Zasadnicze zawodowe	17	75	8	328
Średnie	26	68	5	390
Wyższe	37	59	5	106
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier.,inteligencja	31	63	5	95
Prac.umysł.niż.szczębla	30	65	5	113
Pracownicy fiz.- umysł.	22	73	5	73
Robotnicy wykwalifikowani	23	67	10	140
Robotnicy niewykwalifik.	11	83	7	56
Rolnicy	15	80	4	65
Prywatni przedsiębiorcy	36	49	15	71
Bierni zawodowo				
Renciści	15	81	3	144
Emeryci	13	82	5	210
Uczniowie i studenci	13	87	0	63
Bezrobotni	16	79	5	101
Gospodynie domowe i inni	13	85	3	70
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	26	67	7	134
Sektor państwowy	22	72	6	141
Sektor prywatny	28	64	8	299
Spółdzielczość	3	87	10	24
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 200 zł	13	80	7	264
201 - 325	21	72	7	224
326 - 449	21	76	3	210
450 - 599	20	72	8	173
Powyżej 599 zł	29	68	3	192
Ocena własnych war. mater.				
Złe	16	76	7	323
Średnie	21	73	6	545
Dobre	21	75	4	332
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	9	87	3	74
Raz w tygodniu	18	76	5	622
Kilka razy w miesiącu	22	74	5	160
Kilka razy w roku	23	70	6	235
W ogóle nie uczestniczy	23	68	9	106
Poglądy polityczne				
Lewica	21	72	7	242
Centrum	25	70	5	334
Prawica	20	73	7	347
Trudno powiedzieć	11	85	4	276

Tabela 2. Jak Pan(i) sądzi, kiedy najczęściej wysokich urzędników państwowych było zaangażowanych w afery gospodarcze, finansowe i korupcyjne? 1) W okresie PRL; 2) W okresie rządów solidarnościowych; 3) Obecnie, w okresie rządów koalicji SLD-PSL; 4) Zawsze było tak samo

					(%)	
	1	2	3	4	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	22	19	10	38	11	1199
Płeć						
Mężczyźni	24	23	11	35	7	568
Kobiety	20	15	9	41	15	631
Wiek						
do 24 lat	28	19	12	25	16	167
25-34	29	16	6	41	8	213
35-44	20	20	7	45	8	242
45-54	20	22	14	38	6	236
55-64	19	19	9	43	11	152
65 lat i więcej	18	16	9	35	23	189
Miejsce zamieszkania						
Wieś	23	18	7	36	16	444
Miasto do 20 tys.	27	11	8	45	9	141
od 21 do 100 tys.	23	20	7	40	11	239
101-500 tys.	20	23	15	34	8	245
501 tys. i więcej mieszk.	19	17	15	41	7	130
Region						
Północny	27	27	6	32	7	124
Zachodni	24	22	8	40	6	135
Środkowozachodni	15	21	6	45	13	200
Środkowy	25	18	12	34	11	231
Wschodni	20	15	15	35	14	131
Południowo-wschodni	17	20	6	41	16	183
Południowo-zachodni	29	11	13	38	9	195
Wykształcenie						
Podstawowe	20	14	9	38	18	377
Zasadnicze zawodowe	23	22	10	36	9	328
Średnie	22	19	10	40	8	390
Wyższe	26	24	6	39	4	104
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	22	22	6	45	5	94
Prac. umysł. niż. szczebla	24	16	13	42	4	113
Pracownicy fiz. - umysł.	14	13	13	49	11	73
Robotnicy wykwalifikowani	25	26	10	34	6	140
Robotnicy niewykwalifik.	18	16	15	41	10	56
Rolnicy	25	25	5	37	9	65
Prywatni przedsiębiorcy	37	14	10	31	8	71
Bierni zawodowo						
Renciści	19	17	7	38	18	144
Emeryci	15	19	8	42	16	209
Uczniowie i studenci	35	20	15	18	13	63
Bezrobotni	20	22	10	36	12	101
Gospodynie domowe i inni	28	10	5	38	19	70
Pracujący poza rolnictwem						
Sfera budżetowa	17	23	10	43	7	133
Sektor państwowy	23	23	11	39	4	141
Sektor prywatny	29	16	12	35	7	299
Spółdzielczość	13	13	3	55	15	24
Dochody na jedną osobę						
Poniżej 200 zł	21	18	9	36	15	264
201 - 325	23	14	9	42	11	224
326 - 449	21	18	10	41	10	210
450 - 599	23	16	10	43	8	172
Powyżej 599 zł	21	26	8	38	7	192
Ocena własnych war. mater.						
Złe	17	20	10	41	11	323
Średnie	22	18	9	40	11	545
Dobre	28	19	9	32	11	330
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	15	7	17	35	26	74
Raz w tygodniu	23	16	8	41	12	621
Kilka razy w miesiącu	26	17	8	38	10	160
Kilka razy w roku	21	23	12	35	8	235
W ogóle nie uczestniczy	21	35	7	29	8	106
Poglądy polityczne						
Lewica	16	40	6	32	6	242
Centrum	24	18	5	46	7	334
Prawica	31	10	20	36	4	347
Trudno powiedzieć	15	12	4	39	30	274